

*Константинов Андрій Костянтинович,
здобувач ступеня «Доктор філософії»
Донецького національного університету імені Василя Стуса*

*Беляневич Олена Анатоліївна,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільного права і процесу
Донецького національного університету імені Василя Стуса*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗПОДІЛУ СУДАМИ ВИТРАТ НА ПРОФЕСІЙНУ ПРАВНИЧУ (ПРАВОВУ) ДОПОМОГУ В ГОСПОДАРСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ

Статтю присвячено питанням відшкодування витрат на професійну правничу (правову) допомогу адвоката. Звернення до суду за захистом своїх порушених прав та інтересів передбачає відповідні фінансові витрати, зокрема на професійну правничу (правову) допомогу. Зазвичай такі витрати спочатку несе сторона, яка ініціює судовий процес, які в подальшому покладаються на сторони спору за правилами розподілу судових витрат. У статті узагальнено нормативні положення й судову практику щодо розподілу та відшкодування витрат на професійну правничу (правову) допомогу в господарському судочинстві. Проаналізовано окремі аспекти реалізації права кожного на судовий захист, яке безпосередньо гарантовано Конституцією України та законами України. Зокрема, визначено, що реалізувати це право може кожен, чий права, свободи або інтереси було порушено, у межах конституційного, цивільного, господарського, адміністративного і кримінального судочинства України. Звернено увагу на свободу договору за умови домовленості адвоката і клієнта щодо обсягу і ціни наданої професійної правничої (правової) допомоги. Визначено, що обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката. Водночас передбачено можливість зменшення таких витрат на професійну правничу (правову) допомогу за ініціативою суду без клопотання іншої сторони про їх зменшення. Зазначено, що визначення розміру гонорару адвоката завжди має свої особливості та індивідуальний характер, що залежить від розглянутої справи та понесених витрат. Сформульовано пропозиції щодо можливого вдосконалення правового регулювання питання, пов'язаного зі зменшенням розміру професійної правничої (правової) допомоги за відсутності відповідного клопотання іншої сторони.

***Ключові слова:** господарський процес, адвокат, суд, професійна правнича (правова) допомога, судові витрати, розподіл судових витрат, зменшення судових витрат.*

Постановка проблеми та її актуальність. Зі введенням у 2016 році ідеї запровадження в Україні іноземного досвіду щодо здійснення представництва іншої особи в суді, а також захисту від кримінального обвинувачення виключно адвокатом, питання відшкодування судових витрат на професійну правничу допомогу набуло неабиякого значення. Однак законодавче врегулювання цього питання, на нашу думку, має низку прогалин, зокрема щодо можливості зменшення судами витрат на професійну правничу допомогу за клопотанням сторони або за відсутності відповідного клопотання сторони. Потреба в розкритті

сутності цього питання зумовлена тим, що однією з основних гарантій забезпечення конституційного права особи на професійну правничу допомогу і взагалі її доступу до правосуддя є повна і справедлива компенсація всіх витрат особи на таку допомогу. Відтак ця проблематика потребує наукового дослідження і подальшого надання пропозицій щодо вдосконалення норм чинного законодавства.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання відшкодування витрат на професійну правничу допомогу були предметом дослідження багатьох вітчизняних вчених, зокрема, С. А. Колісника, К. В. Несіна, О. Б. Гнатів, О. Ф. Свіріна, Д. С. Рябова, С. Е. Устюшенко, та інші, а О. В. Богомол на монографічному рівні провела аналіз поняття, складників судових витрат у господарському процесі та механізму їх розподілу між сторонами. У дослідженнях працях зазначених вчених подано визначення поняття інституту судових витрат, проаналізована їх сутність, юридична природа, механізм визначення, доведення, розподілу та відшкодування витрат на правничу допомогу, але невирішеним є питання щодо розподілу судами витрат на професійну правничу допомогу, зокрема їх зменшення за клопотанням сторони або за відсутності відповідного клопотання сторони.

Мета статті полягає у з'ясуванні теоретичних засад та практики відшкодування витрат на професійну правничу (правову) допомогу, зокрема щодо зменшення судами витрат на професійну правничу допомогу за клопотанням сторони або за відсутності відповідного клопотання сторони.

Виклад основного матеріалу. У статті 55 Конституції України визначено, що кожна людина має право на захист своїх прав і свобод від протиправних посягань і порушень будь-якими не забороненими законом засобами.

Водночас статтею 59 Конституції України передбачено, що кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав [1]. Основний Закон держави гарантує право кожної особи, яка на законних підставах перебуває на території України, на фахову правничу (правову) допомогу. Водночас Законом України від 02 червня 2016 року № 1401-VIII «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» визначено, що представництво інтересів в Україні здійснюється виключно адвокатами та прокурорами, зокрема у Верховному Суді та судах касаційної інстанції з 1 січня 2017 року; у судах апеляційної інстанції – з 1 січня 2018 року; у судах першої інстанції – з 1 січня 2019 року, чим було обмежено право представлення інтересів людей особами, які не мають свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю [2].

Варто зауважити, що на вибір особою майбутнього захисника (представника, адвоката) серед великої кількості останніх на ринку юридичних послуг

значною мірою впливає, зокрема, розмір можливих витрат на професійну правничу допомогу та можливість їх подальшого відшкодування за рахунок іншої особи по справі.

Право на таке відшкодування закріплене в одному із основних принципів господарського судочинства, а саме відшкодування судових витрат сторони, на користь якої ухвалене судове рішення (пункт 12 частини 3 статті 2 Господарського процесуального кодексу, далі – ГПК України) [3].

Безумовно, основою метою впровадження цього принципу в процесуальний закон є компенсація особі, на користь якої ухвалено судове рішення, витрачених нею коштів на залучення адвоката як представника (захисника) для надання правової допомоги щодо забезпечення останній можливості ефективно захистити свої права в суді, або ефективно захиститись у разі подання до неї необґрунтованого позову.

Вказаний принцип та відповідний йому механізм визначення, доведення, розподілу та відшкодування витрат на правничу допомогу закріплені у главі 8 ГПК України «Судові витрати».

Так, відповідно до частини 1 статті 123 ГПК України судові витрати складаються із судового збору та витрат, пов'язаних із розглядом справи. Частина 3 цієї статті визначає, що до витрат, пов'язаних із розглядом справи, належать витрати на професійну правничу допомогу.

Згідно з частиною 1,2 статті 126 ГПК України витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави. За результатами розгляду справи витрати на професійну правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами [3].

Чинний ГПК України не дає визначення поняття «розподіл витрат на правничу допомогу». Натомість С. А. Колісник пропонує викласти його так: «Розподіл витрат на правничу допомогу – це діяльність суду, що спрямована на призначення до виплати сторонам сум витрат на правничу допомогу з корегуванням їх розмірів залежно від співмірності, обґрунтованості, розумності таких сум та добросовісності сторін» [4, с. 108].

Частина 4 статті 129 ГПК України передбачає, що судові витрати на професійну правничу допомогу в разі задоволення позову покладаються на відповідача, у разі відмови від позову – на позивача, у разі часткового задоволення позову – на обидві сторони, пропорційно до розміру задоволених позовних вимог [3].

Відтак, якщо позивачу було відмовлено в задоволенні позовних вимог у повному обсязі, а відповідач заявив у встановленому процесуальному порядку про понесені ним судові витрати на професійну правничу допомогу, такі ви-

трати мають бути відшкодовані позивачем на користь відповідача, так і навпаки, за умови порушення прав позивача та доведеності позовних вимог, суд за зверненням сторони позивача із заявою про відшкодування витрат на професійну правничу (правову) допомогу може ухвалити рішення про стягнення останніх із відповідача на користь позивача.

Водночас, варто звернути увагу на те, що відповідно до частини 2,3 статті 126 ГПК України для цілей розподілу судових витрат: 1) розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, в тому числі гонорару адвоката за представництво в суді та іншу професійну правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката, визначається згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі відповідних доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою; 2) розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги, встановлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі відповідних доказів, які підтверджують здійснення відповідних витрат [3].

На думку С. А. Колісника, до основних правил визначення розміру судових витрат на правничу допомогу слід зарахувати такі: 1) необхідність брати до уваги можливість доведення відповідності таких витрат критерію реальності адвокатських витрат (установлення їх дійсності та необхідності), а також критерію розумності їх розміру, виходячи з конкретних обставин справи та фінансового стану обох сторін; 2) мати можливість довести, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їх розмір – обґрунтованим; 3) невизначеність граничного розміру компенсації витрат на правничу допомогу; 4) для визначення розміру таких витрат подається детальний опис робіт, виконаних адвокатом, здійснених ним витрат та затраченого часу, необхідних для надання правничої допомоги; 5) визначення складності справи, кількості епізодів спірних правовідносин, значних обсягів фактичних даних, обсягів та складності процесуальних документів; 6) вирахування на підставі доказів співмірності зі складністю справи та виконаними роботами, витраченим часом, обсягом наданих послуг та виконаних робіт, ціною позову, значенням справи для сторони, впливом рішення на репутацію, публічним інтересом до справи; 7) дотримання принципу пов'язаності цих витрат із веденням конкретної справи; 8) урахування поведінки сторони під час розгляду справи, що має ознаки зловживання процесуальними правами; 10) урахування дії сторони щодо досудового вирішення спору; 11) під час визначення гонорару успіху враховувати юридичну дійсність угоди про його виплату, його реальність, необхідність, розумність розміру; 12) врахування

того, що приїзд адвоката до суду для подання позову до канцелярії суду та подання позову безпосередньо до канцелярії суду не можуть бути зараховані до правничої допомоги [4, с. 108].

Водночас, як уже зазначалось вище, вартість цих послуг, спосіб та строки їх оплати визначено умовами договору, який укладається сторонами завчасно.

Так, договір про надання правової допомоги за своєю правовою природою є договором про надання послуг, який, зі свого боку, з-поміж іншого, врегульовано Главою 52 «Поняття та умови договору» Цивільного кодексу України.

Чинними нормами закріплено принцип свободи договору, який дозволяє сторонам договору на власний розсуд визначати його умови (ст. 627 ЦК України) та встановлювати ціну (ч. 1 ст. 632 ЦК України) [5].

На принцип свободи договору про надання правової допомоги звертає увагу Верховний Суд. Зокрема, в пункті 28 постанови Великої Палати Верховного Суду від 19 лютого 2020 року у справі № 755/9215/15-ц та пункті 19 додаткової постанови Великої Палати Верховного Суду від 07 липня 2021 року у справі № 910/12876/19 зазначено, що: «...адвокатський гонорар визначається суто за домовленістю адвоката з клієнтом. Суд не може впливати на ці правовідносини» [6, 7].

Велика Палата Верховного Суду в пункті 128 постанови від 16 листопада 2022 року в справі № 922/1964/21 вказала, що: «Неврахування судом умов договору про надання правової допомоги щодо порядку обчислення гонорару не відповідає принципу свободи договору, закріпленому у статті 627 ЦК України» [8].

Водночас варто зазначити, що законодавець передбачив можливість зменшення судом розміру витрат на професійну правничу допомогу адвоката, які підлягають розподілу між сторонами, оскільки непоодинокими є випадки звернення осіб із заявами про компенсацію витрат на правничу допомогу, розмір яких явно не відповідає критеріям розумності і справедливості.

Так, відповідно до ч. 5 ст. 126 ГПК України у разі недотримання вимог частини четвертої цієї статті суд може, за клопотанням іншої сторони, зменшити розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, які підлягають розподілу між сторонами [3].

Безумовно, питання відшкодування суми витрат на професійну правничу допомогу є вторинним щодо предмету спору, однак суд має бути незалежним арбітром і під час його вирішення. Тому, враховуючи норми ч. 5 ст. 126 ГПК України, можна вважати справедливим те, що саме сторони (та їхні представники) наділені процесуальним правом для оспорювання суми заявлених до відшкодування витрат на професійну правничу допомогу і виключно від їх бажання залежить реалізація цього права.

Клієнт, звернувшись за професійною правничою (правовою) допомогою до адвоката, погодившись з ним вартість наданих або тих, які будуть надані, послуг, за умови дотримання норм ГПК України, очікує відшкодування таких витрат у повному обсязі іншою стороною відповідно до умов укладеного договору та своїх реальних витрат на адвоката.

Однак суд вправі зменшити витрати на професійну правничу (правову) допомогу, зокрема за наявності відповідного клопотання іншої сторони. Водночас визначальним для зменшення цієї суми є саме наявність відповідного клопотання іншої сторони.

Така практика відображена в постановках об'єднаної палати Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 03 жовтня 2019 року у справі № 922/445/19 та від 22 листопада 2019 року у справі № 910/906/18: «Зменшення суми судових витрат на професійну правничу допомогу, які підлягають розподілу, можливе виключно на підставі клопотання іншої сторони щодо неспівмірності заявлених іншою стороною витрат із складністю відповідної роботи, її обсягом та часом, витраченим ним на виконання робіт. Суд з огляду на принципи диспозитивності та змагальності не може вирішувати питання про зменшення суми судових витрат на професійну правову допомогу, що підлягають розподілу, з власної ініціативи» [9, 10].

Водночас існують непоодинокі випадки, коли суди відходять від усталеної практики і зменшують розмір понесених або тих, які будуть понесені, витрат на професійну правничу (правову) допомогу за відсутності клопотання сторони, до якої заявлені такі вимоги про зменшення останніх, шляхом покладення їх на сторону, на користь якої ухвалено рішення.

Так, нижче наведено правові висновки судів, в яких викладено мотиви, зокрема про можливість зменшення витрат на професійну правничу (правову) допомогу за відсутності відповідного клопотання іншої сторони, тобто з власної ініціативи суду, чим фактично відступлено від вищенаведених висновків суду про зменшення витрат на професійну правничу (правову) допомогу виключно на підставі відповідного клопотання іншої сторони.

У постанові об'єднаної палати Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 03 жовтня 2019 року у справі № 922/445/19 зазначено, що: «...загальне правило розподілу судових витрат визначене в частині 4 статті 129 ГПК України».

Водночас у частині 5 наведеної норми цього Кодексу визначено критерії, керуючись якими «суд (за клопотанням сторони або з власної ініціативи) може відступити від вказаного загального правила під час вирішення питання про розподіл витрат на правову допомогу та не розподіляти такі витрати повністю або частково на сторону, не на користь якої ухвалено рішення, а натомість покласти їх на сторону, на користь якої ухвалено рішення» [9].

Водночас зазначено, що: «...в судовому рішенні суд повинен конкретно вказати, які саме витрати на правову допомогу не підлягають відшкодуванню повністю або частково, навести мотивацію такого рішення та правові підстави для його ухвалення. Зокрема, вирішуючи питання розподілу судових витрат, господарський суд має враховувати, що розмір відшкодування судових витрат, не пов'язаних зі сплатою судового збору, не повинен бути непропорційним до предмета спору. З огляду на наведене суд з урахуванням конкретних обставин, зокрема ціни позову, може обмежити такий розмір з огляду на розумну необхідність судових витрат для конкретної справи» [9].

У пункті 31–32 постанови від 07 листопада 2019 року по справі № 905/1795/18 колегія суддів Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду вказала, що суд не зобов'язаний присуджувати стороні, на користь якої відбулося рішення, всі його витрати на адвоката, якщо, керуючись принципами справедливості, пропорційності та верховенством права, встановить, що розмір гонорару, визначений стороною та його адвокатом, є завищеним щодо іншої сторони спору, зважаючи на складність справи, витрачений адвокатом час, та неспіврозмірним у порівнянні з ринковими цінами адвокатських послуг.

Отже, під час визначення суми відшкодування суд має виходити з критерію реальності адвокатських витрат (встановлення їх дійсності та необхідності), а також критерію розумності їх розміру, виходячи з конкретних обставин справи [11].

Вказані позиції також викладені і в постанові Верховного Суду у складі Касаційного господарського Суду в справі № 345/136/18 від 19 січня 2023 року [12].

Не є обов'язковими для суду зобов'язання, які склалися між адвокатом та клієнтом у контексті вирішення питання про розподіл судових витрат. Вирішуючи останнє, суд повинен оцінювати витрати, що мають бути компенсовані за рахунок іншої сторони, ураховуючи як те, чи були вони фактично понесені, так і оцінювати їх необхідність. Подібний висновок викладений у пункті 5.44 постанови Великої Палати Верховного Суду від 12 травня 2020 року у справі № 904/4507/18 [13].

Необхідність зменшення витрат на професійну правничу (правову) допомогу, зокрема, за ініціативою суду мотивується судами також посиланням на практику Європейського суду з прав людини.

Так, у постанові Верховного Суду від 08 квітня 2020 року в справі № 922/2685/19 зазначено, «...що при визначенні суми відшкодування суд має виходити з критерію реальності адвокатських витрат (встановлення їхньої дійсності та необхідності), а також критерію розумності їхнього розміру, виходячи з конкретних обставин справи та фінансового стану обох сторін. Ті самі критері-

рії застосовує Європейський суд з прав людини, присуджуючи судові витрати на підставі ст. 41 Конвенції. Зокрема, у рішеннях від 12 жовтня 2006 року у справі «Двойних проти України» (пункт 80), від 10 грудня 2009 року у справі «Гімайдуліна і інші проти України» (пункти 34–36), від 23 січня 2014 року у справі «East/West Alliance Limited» проти України», від 26 лютого 2015 року у справі «Баришевський проти України» (пункт 95) зазначено, що заявник має право на компенсацію судових та інших витрат, лише якщо буде доведено, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їхній розмір – обґрунтованим.

У рішенні Європейського суду з прав людини у справі «Лавентс проти Латвії» зазначено, що відшкодовуються лише витрати, які мають розумний розмір.

Отже, при визначенні суми відшкодування суд має виходити з критерію реальності адвокатських витрат (встановлення їхньої дійсності та необхідності), а також критерію розумності їхнього розміру, виходячи з конкретних обставин справи [14].

З аналізу чинних норм ГПК України та вищезазначеної судової практики, велика увага приділяється саме співмірності, реальності та необхідності понесених стороною витрат на професійну правничу (правову) допомогу.

Як в узагальненнях судової практики, так і в науковій літературі наголошується на тому, що розподіл судових витрат має ґрунтуватися на основі принципу пропорційності (співмірності). Так, у абз. 2 п. 6.5 постанови Пленуму Вищого господарського суду України від 21 лютого 2013 року № 7 зверталася увага на те, що вирішуючи питання про такий розподіл, господарський суд має враховувати, що розмір відшкодування судових витрат, не пов'язаних зі сплатою судового збору, не повинен бути неспіврозмірним, тобто явно завищеним, порівняно з ціною позову. У зв'язку з цим суд з урахуванням конкретних обставин, зокрема ціни позову, може обмежити даний розмір з огляду на розумну необхідність судових витрат для даної справи [15].

Як зазначає С. Е. Устюшенко, вимога щодо забезпечення співмірності витрат на оплату послуг адвоката цілком відповідає принципам розумності, справедливості та пропорційності. Непропорційно великий розмір компенсації витрат на професійну правничу допомогу є таким же шкідливим для виконання завдання цивільного судочинства, як і непропорційно малий. У кожному з цих крайніх випадків страждає одна зі сторін судового спору. Тому певний контроль з боку суду за розміром заявлених до компенсації витрат на професійну правничу допомогу повинен обов'язково здійснюватися. Як учасник справи, так і його адвокат повинні розуміти, що неспівмірно завищений розмір витрат на послуги адвоката, який явно не відповідає ціні позову та обсягу проведеної адвокатом роботи, не буде компенсований. З іншої сторони, суди не повинні безпідставно занижувати розмір компенсації таких витрат, оскільки такі дії є

порушенням прав учасника справи на судовий захист. Безпідставна відмова у компенсації витрат на професійну правничу допомогу (або безпідставне заниження розміру такої компенсації) є таким самим порушенням з боку суду, як і безпідставна відмова у позові [16, с. 91].

Висновки. Інститут судових витрат, зокрема на професійну правничу (правову) допомогу, у господарському процесуальному законодавстві спрямований на забезпечення права людини на кваліфіковану правову допомогу, який внаслідок цього дає їй можливість повною мірою реалізувати своє право на судовий захист.

Справедливий та неупереджений розподіл витрат на професійну правничу (правову) допомогу спрямований на дотримання прав як позивача, так і відповідача. Розподіл витрат на правничу допомогу – це дії суду, спрямовані на призначення до виплати сторонам справи сум витрат на професійну правничу (правову) допомогу, які вони понесли або мають понести, з корегуванням їх розмірів залежно від співмірності, обґрунтованості, розумності таких сум та добросовісності сторін.

Чинним процесуальним законодавством у сукупності та усталеною судовою практикою передбачено два процесуальні способи зменшення судових витрат на професійну правничу (правову) допомогу, а саме за клопотанням сторони або за відсутності відповідного клопотання іншої сторони, тобто з власної ініціативи суду.

Право суду на зменшення судових витрат з огляду на принцип пропорційності як складник верховенства права є важливим запобіжником у недопущенні зловживання однією із сторін процесуальними правами шляхом подання заяв про відшкодування витрат на професійну правничу (правову) допомогу із явно завищеними такими розмірами.

Водночас для недопущення необґрунтованого заниження судами витрат на професійну правничу (правову) допомогу законодавцю слід передбачити їх мінімальні граничні розміри, з урахуванням складності справи, підготовлених процесуальних документів, участі та тривалості судових засідань, а також коефіцієнту справ та регіону, в якому така розглядається.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Закон України від 02 червня 2016 року № 1401-VIII «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19>
3. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 р. № 1798XII Відомості Верховної Ради України. 1992. № 6. Ст. 56. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text>

4. Колісник С. А. Механізм визначення, доведення, розподілу та відшкодування витрат на правничу допомогу в адміністративному судочинстві. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. Вип. 6(35), С. 105–110. URL: <http://pyuv.onua.edu.ua/index.php/pyuv/article/view/700/1032>
5. Цивільний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
6. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 19 лютого 2020 року у справі № 755/9215/15-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87951334>
7. Додаткова постанова Великої Палати Верховного Суду від 07 липня 2021 року у справі № 910/12876/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98728788>
8. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 16 листопада 2022 року в справі № 922/1964/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107706741>
9. Постанова Об'єднаної палати Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 03 жовтня 2019 року у справі № 922/445/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85211544>
10. Постанова об'єднаної палати Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 22 листопада 2019 року у справі № 910/906/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86038866>
11. Додаткова постанова Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 07 листопада 2019 року по справі № 905/1795/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85586144>
12. Додаткова постанова Верховного Суду у складі Касаційного господарського Суду від 19 січня 2023 року в справі № 345/136/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108526241>
13. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 12 травня 2020 року у справі № 904/4507/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91572017>
14. Постанова Верховного Суду від 08 квітня 2020 року в справі № 922/2685/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88749276>
15. Про деякі питання практики застосування розділу VI Господарського процесуального кодексу України: постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 21 лютого 2013 р. № 7. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/va007600-13>
16. Устюшенко С. Е. Судові витрати в цивільному процесі України. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису: дис. ... д-ра філософії за спеціальністю 081 – Право / Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2021.

References

1. Konstytutsiia Ukrainy vid 28 chervnia 1996 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Zakon Ukrainy vid 02 chervnia 2016 roku № 1401-VIII «Pro vnesennia zmin do Konstytutsii Ukrainy (shchodo pravosuddia)». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19>
3. Hospodarskyi protsesualnyi kodeks Ukrainy vid 06.11.1991 r. № 1798XII *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 1992. № 6. St. 56. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text>
4. Kolisnyk, S. A. (2020). Mekhanizm vyznachennia, dovedennia, rozpodilu ta vidshkoduvannia vytrat na pravnychu dopomohu v administratyvnomu sudochynstvi. *Prykarpatskyi yurydychnyi*

- visnyk*. Vyp. 6(35), S. 105–110. URL: <http://pyuv.onua.edu.ua/index.php/pyuv/article/view/700/1032>
5. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy (2003). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. № 40–44. St. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
 6. Postanova Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 19 liutoho 2020 roku u spravi № 755/9215/15-ts. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87951334>
 7. Dodatкова postanova Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 07 lypnia 2021 roku u spravi № 910/12876/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98728788>
 8. Postanova Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 16 lystopada 2022 roku v spravi № 922/1964/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107706741>
 9. Postanova Obiednanoi palaty Kasatsiinoho hospodarskoho sudu u skladi Verkhovnoho Sudu vid 03 zhovtnia 2019 roku u spravi № 922/445/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85211544>
 10. Postanova obiednanoi palaty Kasatsiinoho hospodarskoho sudu u skladi Verkhovnoho Sudu vid 22 lystopada 2019 roku u spravi № 910/906/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86038866>
 11. Dodatкова postanova Kasatsiinoho hospodarskoho sudu u skladi Verkhovnoho Sudu vid 07 lystopada 2019 roku po spravi № 905/1795/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85586144>
 12. Dodatкова postanova Verkhovnoho Sudu u skladi Kasatsiinoho hospodarskoho Sudu vid 19 sichnia 2023 roku v spravi № 345/136/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108526241>
 13. Postanova Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 12 travnia 2020 roku u spravi № 904/4507/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91572017>
 14. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 08 kvitnia 2020 roku v spravi № 922/2685/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88749276>
 15. Pro deiaki pytannia praktyky zastosuvannia rozdlu VI Hospodarskoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy: postanova Plenumu Vyschchoho hospodarskoho sudu Ukrainy vid 21 liutoho 2013 r. № 7. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/va007600-13>
 16. Ustiushenko, S. E. (2021). Sudovi vytraty v tsyvilnomu protsesi Ukrainy. Kvalifikatsiina naukova pratsia na pravakh rukopysu: dys. ... d-ra filosofii za spetsialnistiu 081 –Pravo / Natsionalnyi universytet «Odeska yurydychna akademiia», Odesa.

Andrii Konstanytnov, Olena Belianevych. Features of Distribution of Costs by the Courts for Professional Legal Assistance in the Economic Judgment

The article is devoted to the issue of reimbursement of expenses for professional legal (legal) assistance of a lawyer. Appealing to the court for the protection of one's violated rights and interests involves appropriate financial costs, including professional legal (legal) assistance. As a rule, such costs are initially borne by the party that initiates the legal process, which are subsequently borne by the parties to the dispute according to the rules for the distribution of legal costs. The article summarizes regulatory provisions and judicial practice regarding the distribution and reimbursement of expenses for professional legal (legal) assistance in commercial litigation. Separate aspects of the realization of everyone's right to judicial protection, which is directly guaranteed by the Constitution of Ukraine and the laws of Ukraine, have been analyzed. In particular, it is determined that anyone whose rights, freedoms or interests have been violated can exercise this right within the framework of the constitutional, civil, economic, administrative and criminal justice system of Ukraine. Attention is drawn to the freedom of contract when the lawyer and client agree on

the amount and price of the provided professional legal (legal) assistance. It was determined that the burden of proving the disproportionality of the costs rests with the party that submits a request for a reduction of costs for the payment of legal aid of a lawyer. At the same time, it is possible to reduce such expenses for professional legal (legal) assistance at the initiative of the court without the request of the other party to reduce them. It is noted that determining the amount of the lawyer's fee always has its own characteristics and individual character, which depends on the case under consideration and the expenses incurred. Proposals were formulated regarding the possible improvement of the legal regulation of the issue related to the reduction of the amount of professional legal (legal) assistance in the absence of a corresponding request from the other party.

Keywords: *economic process, lawyer, court, professional legal assistance, court costs, distribution of court costs, reduction of court costs.*